

Gəncənin sənətkarlıq tarixi haqqında tədqiqat əsəri

Bu günlərdə Çexiyanın paytaxtı Praqa şəhərində Azərbaycanın qədim elm və mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan Gəncə şəhərinin tarixinə dair ingilis dilində monoqrafiya nəşr edilmişdir.

Monoqrafiya "Applied significance of investigation of handicrafts branches in Ganja city based on innovative technologies (Historical-ethnographic research)" ("Gəncə şəhərində sənətkarlıq əşyələrinin innovativ texnologiyalarla öyrənilməsinin təbiiq əhəmiyyəti – tarixi-etnoqrafik tədqiqat") adlanır.

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2018-ci il "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti" ili elan edilmişdir və Şərqi ilk demokratik dövlətinin birinci paytaxtı məhz Gəncə şəhəri olmuşdur. Bu səbəbdən də kitab Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyinə həsr edilmişdir.

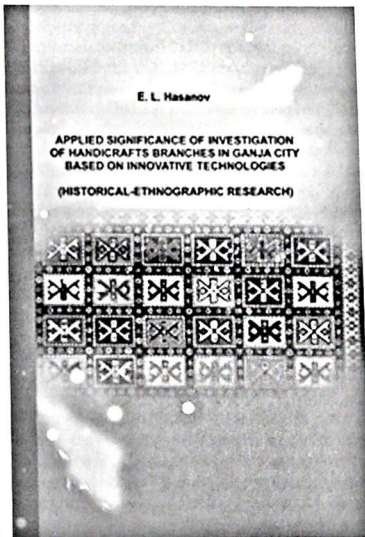
Monoqrafiya 110 səhifə olmaqla giriş hissədən, 2 fəsil, 7 bəşlik, italyan və ingilis dillərində xülasələr, istifadə edilmiş mənbələr və ədəbiyyat siyahısından ibarətdir.

Kitabın müəllifi AMEA Gəncə Bölməsi Dيارşunaslıq İnstitutunun əməkdaşı, bölmənin Gənc Alim və Mütəxəssislər Şurasının sədri, elm üzrə "Prezident mükafatçısı", tarix üzrə fəlsəfə doktoru Elnur Həsənovdur. Monoqrafiyanın elmi redaktorları AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun baş elmi işçisi, ölkəmizdə etnoqrafiya üzrə ilk qadın elmlər doktoru, professor Nərgiz Quliyeva və sosiologiya üzrə elmlər doktoru, Çexiya İctimai Elmlər Akademiyasının professoru İlona Doroşınadır.

Monoqrafiyanın rəyçiləri antropologiya elmləri doktoru, Amerika Birləşmiş Ştatlarının Smitson İnstitutu Antropologiya departamentinin rəhbəri, professor Pol Maykl Teylor və ictimai elmlər üzrə doktor, İtaliyanın Sapienza Universitetinin və Almaniyanın Aleksandr Moisiu Universitetinin fəxri üzvü, professor Sokol Pacukaydır.

Monoqrafiyada giriş hissə dahi Azərbaycan mütəfəkkiri və şairi Nizami Gəncəvinin beytləri ilə başlayır.

Kitabın üz qabığında Britaniyanın paytaxtı London şəhərindəki "Viktoriya və Albert" muzeyində mühafizə edilən qədim Gəncə xalçası təsvir olunmuşdur.



Monoqrafiyada, ilk dəfə olaraq, yerli sənətkarlıq nümunələrinin kompleks şəkildə tədqiq edilməsi nəticəsində Gəncənin və bütövlükdə Qərbi bölgəsinin Azərbaycanın sənətkarlıq tarixindəki əhəmiyyəti müəyyənəndirilmiş, sənətkarlıq məmulatlarının ənənəvi multikulturalizm dəyərlərinin öyrənilməsində, mənbə kimi, dəyəri elmi əsaslarla üzə çıxarılmışdır. Elmi dəlillərə istinadən müəyyən edilmişdir ki, Gəncədə tarixən yaşamış müxtəlif xalqların, milli azlıqların yerli əhali ilə qarşılıqlı sosial-mədəni münasibətlərinin inkişafına, birgə yaşayış mədəniyyətinin qorunmasına sənətkarlıq ənənələri müsbət təsir göstərmişdir.

Qədim Gəncə şəhəri ərazisində ABŞ, İtaliya və Yaponiyadan olan nüfuzlu alimlərlə birgə aparılmış beynəlxalq arxeoloji və etnoqrafik ekspedisiyaların axtarıları nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, şəhərin tarixən beynəlxalq əhəmiyyətli "İpək yolu" üzərində yerləşməsi ilə yanaşı, daxili və xarici ticarətdə Gəncənin rolunun

yüksəlməsində nəfis, keyfiyyətli sənətkarlıq məhsullarının əhəmiyyəti yüksək olmuşdur. Orta əsrlər dövründən etibarən Gəncədən xarici ölkələrə ixrac edilən və yüksək keyfiyyəti, nəfis sənət xüsusiyyətləri ilə seçilmiş ipək məmulatlarının, xüsusilə də UNESCO tərəfindən bəşəriyyətin qeyri-maddi mədəni irsi siyahısına daxil edilmiş kəlağayı sənətinin (şərbafliğin) sənətkarlıq ənənələrimizin öyrənilməsində əhəmiyyəti məsələsi də araşdırılmışdır.

İlk dəfə olaraq, Gəncə şəhərinin Nizami Gəncəvi adına Dövlət Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyində, son yeddi ildə şəhərdə yaradılmış Heydər Əliyev Kompleksinin Xalq-tətbiqu sənət mərkəzində, Nizami Gəncəvi Muzeyində, Gəncə Qala Qapıları Arxeologiya və Etnoqrafiya Muzeyində, Məhsəti Gəncəvi Mərkəzində, Mirzə Şəfi Vazeh muzeyində, Gəncə şəhər "Dulusçuluq", "Zərif sənətlər", "Ağacısləmə", "Xalçaçılıq" elmi-tətbiqu mərkəzlərində, İmamzadə ziyarətgahında "Dini-tarixi kitablar muzeyi"ndə mühafizə edilən sənətkarlıq nümunələri, tarixi eksponatlar mühüm etnoqrafik və etnoloji mənbələr kimi öyrənilmişdir.

Gəncənin qədim tarixə malik "İmamzadə", "Səbzikar" məzarlıqlarındakı çoxsaylı islamaqəderki və İslam dövrünə aid qəbir abidələrinin, nəsil sərdabələrinin tədqiqi nəticəsində həkkaklıq, xəttatlıq, daşısləmə, daşyonma, sümükisləmə

kimi qədim sənət növlərinin səciyyəvi xüsusiyyətləri araşdırılmışdır.

Monoqrafiyada toxuculuq, dulusçuluq, misgərlik, dəmirçilik, zərgərlik, şəbəkəçilik, şərbafliq, həkkaklıq, boyaqçılıq, ətriyyat işi, papaqçılıq və digər sənətkarlıq növlərinin Gəncə şəhərində əsrlər boyu mövcud olmuş "Əttarlar", "Dulusçular", "Dəmirçilər", "Boyaqçılar", "Misgərlər" kimi yüzdən artıq məhəllənin yaranmasında yer almış tarixi əhəmiyyəti elmi əsaslarla tədqiq edilmişdir.

Kitabda Gəncənin yerli sənətkarlıq məmulatları çoxsaylı yazılı mənbələr, tarixi məxəzlər, arxiv materialları, muzey eksponatları, çöl etnoqrafik materialları əsasında elmi cəhətdən öyrənilmişdir.

Monoqrafiya Çexiya İctimai Elmlər Akademiyası və "V decko vydavatel'sky centrum Sociosfya-CZ" Beynəlxalq elmi nəşriyyatının təşəbbüsü ilə, təmənnaşz olaraq, nəşr edilmişdir. Kitab özündə AMEA Gəncə Bölməsi ilə İtaliyanın Sapienza Universitetinin və İctimai Elmlər üzrə Aralıq Dənizi Hövzəsi Elmi Tədqiqat Mərkəzinin birgə əməkdaşlığının elmi nəticələrinin əks etdirir.

AYTƏN İSMAYILOVA

AMEA Gəncə Bölməsi

İctimaiyyətlə əlaqələr şöbəsi